

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Ми живемо в сучасному світі де роль цифровізації економіки набуває все більшого значення. Прагнення бізнесу та соціальної сфери до процесів діджиталізації обумовлено не тільки підвищенням рівня привабливості фінансових послуг но і глобальними кризами, наслідком яких є обмеження доступу споживачів до звичних їм фінансових ресурсів. Серед глобальних подій останніх років, що вплинули на потребу чергового етапу цифровізації були світова пандемія covid-19 та війна України проти росії, які мають довготривалі негативні наслідки для фінансового сектору в цілому.

У міжнародній практиці досі не склалося гармонізоване визначення цифрової економіки. У більшості зарубіжних джерел при її описі акцент робиться на технологіях і пов'язаних з їх використанням змінах в способах взаємодії економічних агентів. При цьому узагальнене поняття цифрової економіки можна визначити як діяльність по створенню, поширенню та використанню цифрових технологій і пов'язаних з ними продуктів і послуг [9, с. 8].

Зазначена діяльність може бути не лише джерелом нових можливостей, а й серйозних загроз і проблем для всіх учасників ринків фінансових послуг. Особливо важливим стають питання безпеки у сфері надання фінансових послуг домогосподарствам, де рівень втрачати від шахрайства може бути досить високим, а вирішення проблем займати значний період, враховуючи велику кількість таких клієнтів у фінансових установах. Тому основну роль, як регулятора і захисника всіх учасників взаємовідносин, несе держава.

Органи, які здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг:

- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку регулює питання ринків капіталу та організованих товарних ринків;
- Національний банк України щодо ринку банківських послуг та інших ринків небанківських фінансових послуг.
- Антимонопольний комітет України та інші державні органи здійснюють контроль за діяльністю учасників ринків фінансових послуг та отримують від них інформацію у межах повноважень, визначених законом [1, ст.21, п.1].

Основні завдання держави щодо нагляду та забезпечення реалізації політики щодо захисту прав споживачів фінансових послуг полягає у:

- 1) розгляді звернення споживачів фінансових послуг у тому числі щодо договірних обмежень їх прав та роз'ясненні їм законодавства з питань захисту прав споживачів фінансових послуг;
- 2) здійснюють контроль за дотриманням законодавства України про рекламу;
- 3) застосування до фінансових установ, заходів впливу та накладання на посадових осіб адміністративні стягнення;
- 4) перевірка у фінансових установах додержання правил надання фінансових послуг та законодавства про захист прав споживачів;
- 5) одержання від фінансових інформації, документів, письмові пояснення з питань діяльності, які характеризують фінансові послуги, які надаються цією установою;
- 6) розробка пропозиції щодо вдосконалення законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг;
- 7) видання методичних рекомендації щодо підвищення рівня фінансової обізнаності споживачів фінансових послуг, враховуючи необхідність охоплення фінансовими послугами якомога ширших верств населення [1, ст. 21, п.3].

Контроль над розвитком фінансових технологій (фінтеху) в Україні повинен забезпечити не тільки безпеку її учасників але й підвищити рівень ефективності застосування інновацій у фінансовому секторі [4]. Таким чином, серед основних кроків держави задля регулювання та стимулювання фінтеху у фінансових послугах є:

1. Запровадження у квітні 2022 року Фондом гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) дистанційної виплати вкладникам банків, які є в його управлінні [8]. Гарантована сума відшкодування, виплачена протягом 2022 року чотирма банками-агентами ФГВФО, які запровадили такі дистанційні виплати, становила 1,6 млрд грн. – це 28% від загальної суми всіх виплат.
2. 1 квітня 2023 року запрацювало нове покоління Системи електронних платежів НБУ (СЕП), що забезпечує роботу СЕП 24/7 – це цілодобове виконання міжбанківських платіжних операцій без призупинення роботи системи та миттєвий перехід від поточного до наступного календарного дня [6].
3. Прийняття у 2021 році Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», який в тому числі передбачає право Національного банку створювати регуляторну платформу для тестування інноваційних послуг, технологій та інструментів на ринках фінансових послуг [2, ст. 15. п.1].

4. З 1 серпня 2022 року введений в дію Закон України «Про платіжні послуги», який зокрема встановлює права, обов'язки та відповідальність учасників платіжного ринку України та порядок здійснення оверсайту платіжної інфраструктури [3].

5. Приєднання Національного банку України до Глобальної мережі фінансових інновацій (Global financial innovation network, GFIN), що сприятиме співпраці та обміну досвідом з питань інновацій між фінансовими регуляторами та покращить співробітництво у сфері фінтеху між регуляторами і бізнесом [6].

6. 27 грудня 2022 року відбулась ухвала постанови, згідно з якою Фонд розвитку інновацій переходить у сферу управління Міністерства цифрової трансформації. Це дасть змогу системно реалізовувати ідеї та розвивати стартапи під координацією Мінцифри [7].

7. Окремим, та мабуть найпопулярнішим здобутком державної цифровізації є застосунок Дія, яким користуються 18,7 млн українців і все більше він набуває популярності у світі. Дія це:

- Онлайн-сервіс державних послуг.
- Мобільний застосунок з електронними документами.
- Портал з онлайн-курсами.
- Центри надання адміністративних послуг
- Спеціальний правовий режим для IT-індустрії.

Система державного регулювання ринку фінансових послуг зробила значні кроки щодо сприяння розвитку галузі, але цифровізація ринку потребує ще багато зусиль, в тому числі і подолання наслідків війни. Серед основних кроків для розвитку галузі можна виділити наступні:

1. Пошук і залучення інвестицій для розвитку ринку фінансових послуг, як міжнародного, так і державного фінансування.

2. Переведення інструментів державного регулювання бізнесу в електронну форму та розвиток автоматизації та «безпаперовості» цифрових технологій надання фінансових послуг.

3. Інтеграція української інноваційної екосистеми в європейську мережу.

4. Використання штучного інтелекту та розвиток кіберзахисту фінансового сектору, протидія кібератакам на ранніх стадіях.

5. Підтримка довіри населення до фінансового сектору та підвищення фінансової грамотності. Одним із вже досягнутих результатів є створення сайту з фінансової грамотності «Гаразд» [5].

6. Стимулювання населення до активного та свідомого використання сучасних фінансових інструментів.

7. Впровадження в Україні відкритого банкінгу (англ. Open Banking), що передбачає структурований і безпечний обмін даними між надавачами платіжних послуг через відкриті API. Ключова перевага такого обміну – це надання можливості користувачам фінансових послуг обирати зручний та сучасний спосіб використання своїх рахунків, а для бізнесу налагодити взаємовигідну синергію та співпрацю, отримати більше можливостей для розвитку своїх рішень [6].

8. Стимулювання розвитку та використання віртуальних активів.

9. Сприяння впровадженню мобільних застосунків для проведення фінансових операцій.

Загалом, державне регулювання є обов'язковою та необхідною складовою цифровізації фінансових послуг, оскільки воно сприяє забезпеченню безпеки, стабільності та ефективності фінансової системи, а також захисту інтересів всіх учасників ринку фінансових послуг.

Список літератури

1. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

2. Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 № 1953-IX. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

3. Закон України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 р. № 1591-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>

4. Звіт про реалізацію Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року за 2021 рік, від 13.10.2022.

5. Сайт з фінансової грамотності «Гаразд» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://harazd.bank.gov.ua/>.

6. Сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/payments/law-payment-services>

7. Урядовий портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/fond-rozvytku-innovatsii-perekhodyt-v-upravlinnia-mintsyfyry-rishennia-uriadu>

8. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Рішення виконавчої дирекції № 201 від 24.03.2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fg.gov.ua/storage/files/rvd-201-vid-24-03-2022-osoblivosti-viplat-pid-chas-vijni.pdf>

9. Цифрова економіка : підручник / Т. І. Олешко, Н. В. Касьянова, С. Ф. Смерічевський та ін. – К. : НАУ, 2022.